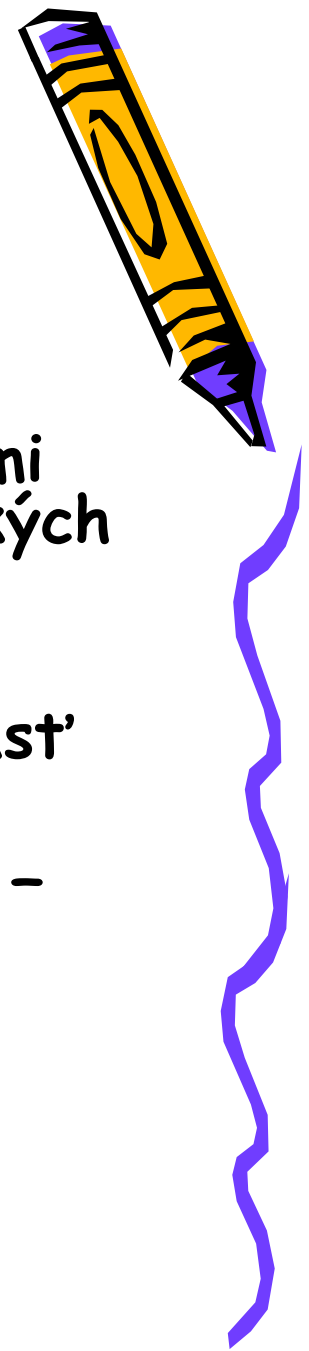

Historický náčrt vývoja ekonomického myslenia

VET Cvičenie 2

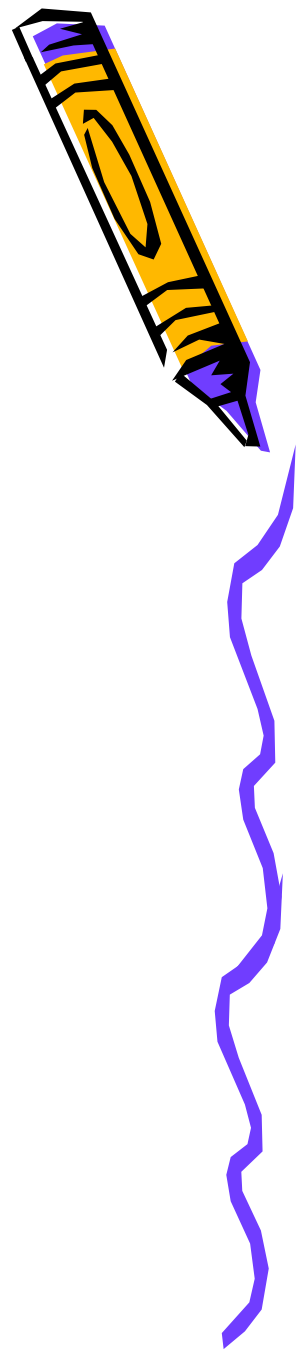
Starovek

- Prvé historické zdroje ekonomickej teórie:
 - Pozorovania hospodárskych javov antickými filozofmi a hospodárske skúsenosti antických a stredovekých obchodníkov.
 - Zaoberali sa otázkami bežného života
 - Poznatky o hospodárení rozvíjali ako súčasť filozofie.
- Platón, Aristoteles (384-322 p.n.l.) - antické Grécko
- Cicero, Seneca - staroveký Rím

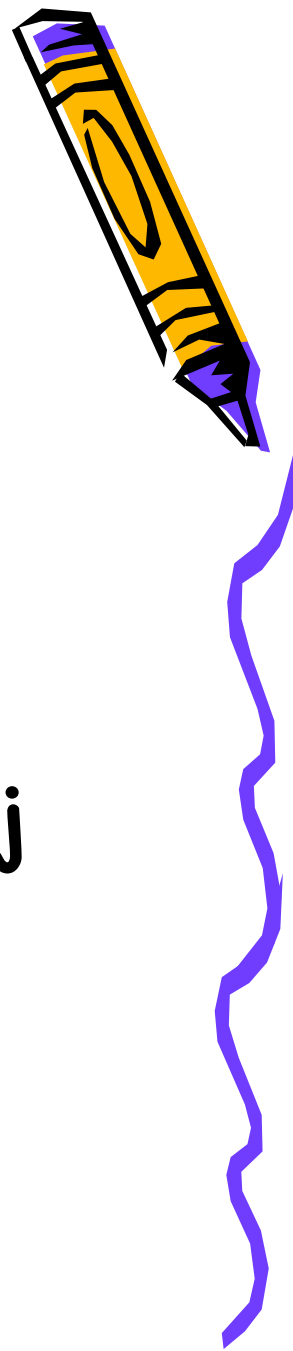
Pojem ekonómia

- z gréckeho "Oikonomikus" - názov Xenofónovho spisu
- oikos = dom, hospodárstvo,
- nomos = pravidlo, zákon

Predklasické ekonomické prúdy

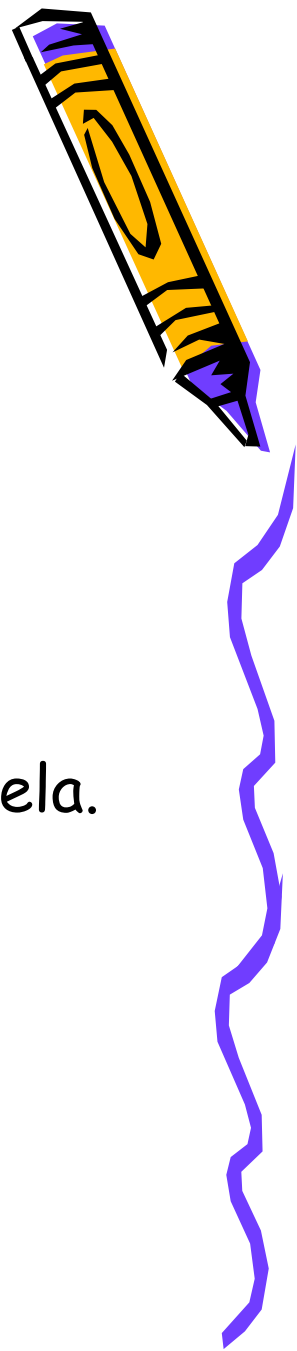

- Scholastika
- Merkantilizmus
- Fyziokratizmus

- Pol. 18. storočia - vznik klasickej ekonómie

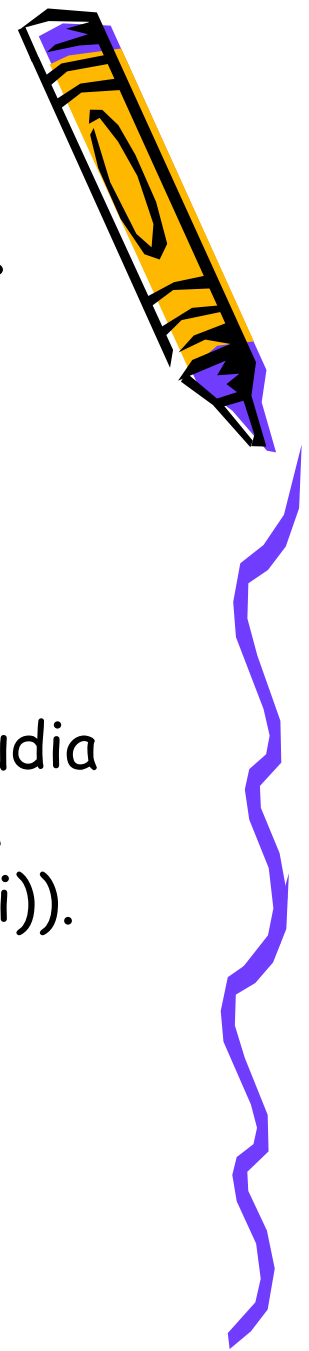
Stredovek - scholastika

- nové myšlienky v ekonomickej oblasti formulovali teológovia - katolícki scholastici
- **Tomáš Akvinský (1225-1274)**
 - Taliansky dominikánsky mních
 - Vychádzal z kresťanského náboženstva
 - Prepojil učenie cirkvi s myšlienkami Aristotela.
 - Poukázal na to, že súkromné vlastníctvo neprotirečí prirodzeným zákonom.

Novovek

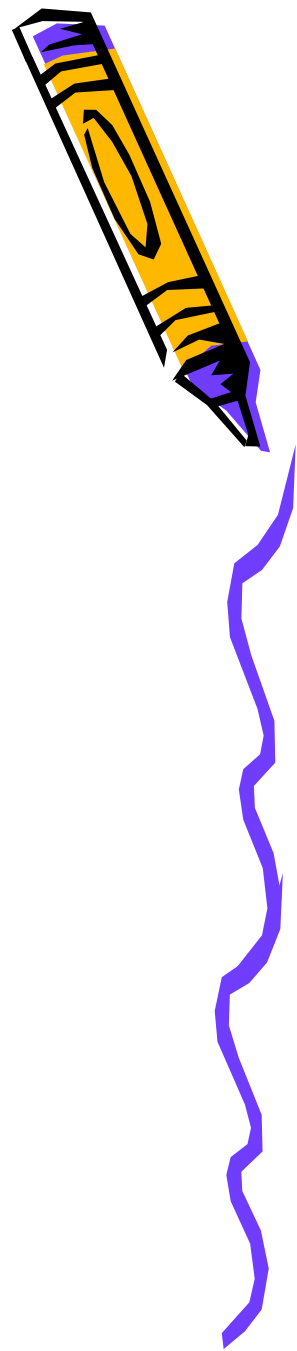
- **Merkantilizmus (16. st. - pol.18. st.)**

- Teoretické zdôvodnenie základov trhovej ekonomiky
- Najväčší stupeň rozvoja dosiahol merkantilizmus v Anglicku a vo Francúzsku.
- Predstaviteľmi merkantilizmu boli hlavne ľudia hospodárskej praxe (poradcovia na dvoroch európskych monarchov (obchodníci, právnici)).
- Významnú úlohu zohrával obchod a peniaze, najmä drahé kovy.

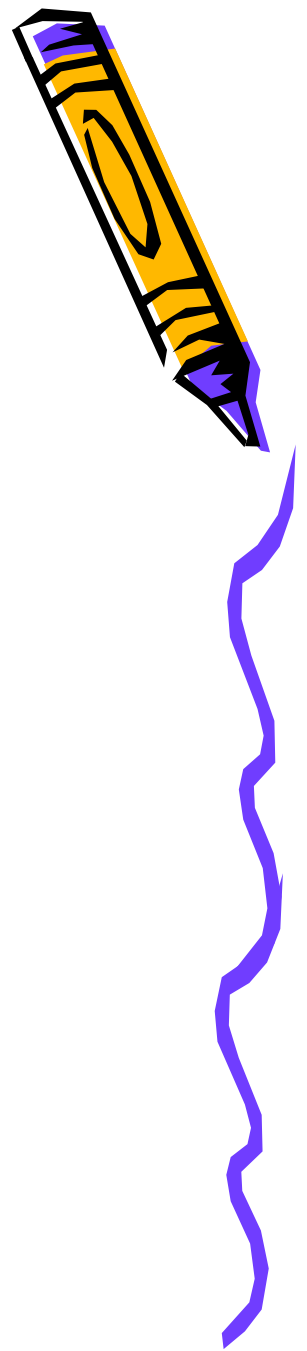

Ranný merkantilizmus

- Cieľom bolo zhromaždiť v krajine čo najviac drahých kovov.
- Zákaz ich vývozu z krajiny - prísne kontrolovaný zahraničný obchod.
- Za základný zdroj bohatstva krajiny sa považoval obchod, najmä zahraničný.

Rozvinutý merkantilizmus

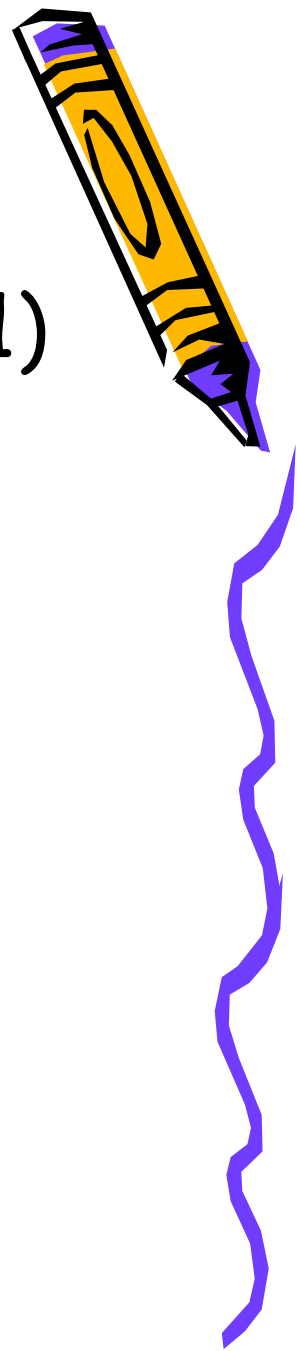

- Cieľ: dosiahnuť aktívnu obchodnú bilanciu
 - podpora výroby produktov, ktoré boli určené predovšetkým na vývoz., a následne bola obchodná bilancia vyrovnaná dovozom drahých kovov.
 - bol podporovaný rozvoj manufaktúr.

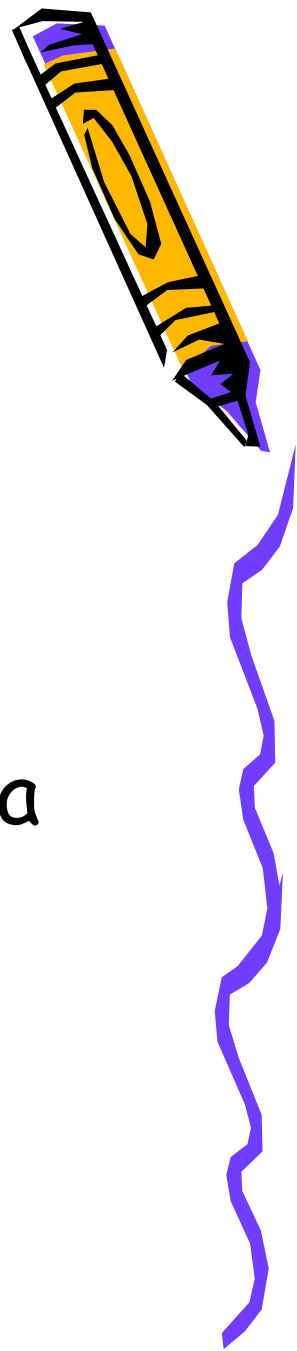

Predstavitelia merkantilizmu

- Anglicko - Thomas Mun (1571-1641)
- Francúzsko - J.B. Colbert (1619-1683)

Fyziokratizmus (2. tretina 18.st)

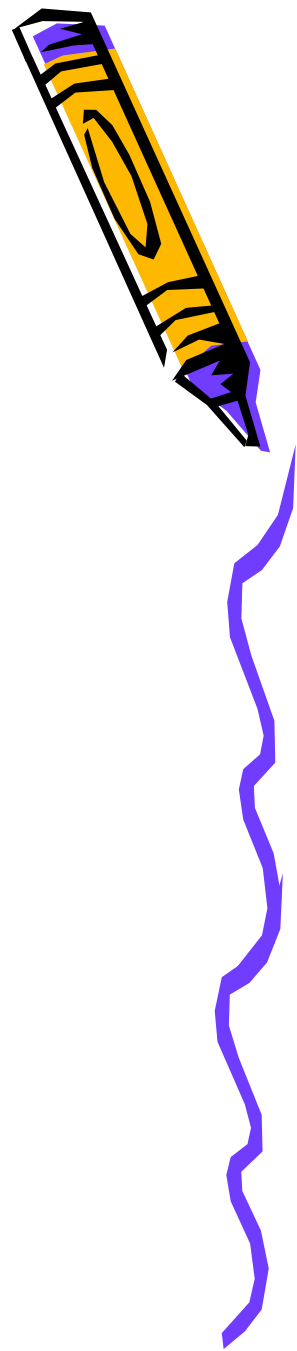
- Francúzsko
- reakcia na merkantilizmus
- rozhodujúcim faktorom rastu bohatstva krajiny je sama príroda a poľnohospodárstvo, a nie obchod.
- Francois Quesnay (1694-1774)

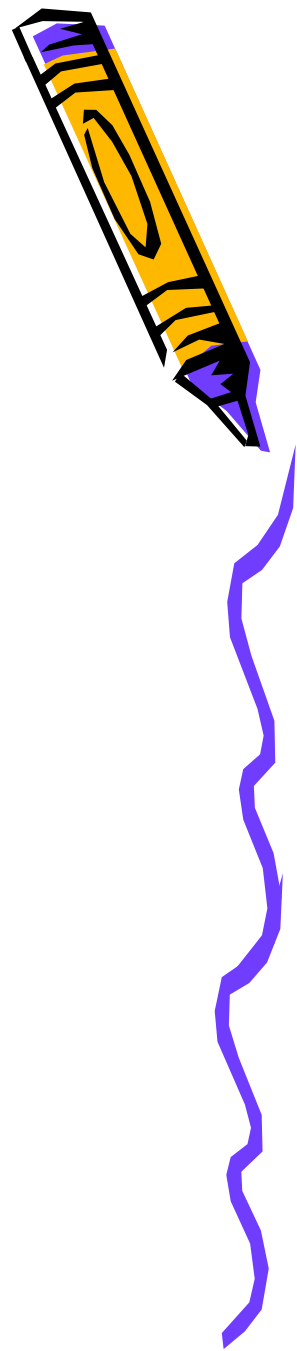
Vznik klasickej ekonómie

(2.pol 18.st. - 70.te roky 19.st)

- historický prelom
- Ekonómia ako veda je spojená so vznikom kapitalistickej tovarovej výroby.

Predstavitelia klasickej ekonómie

Predchodca:

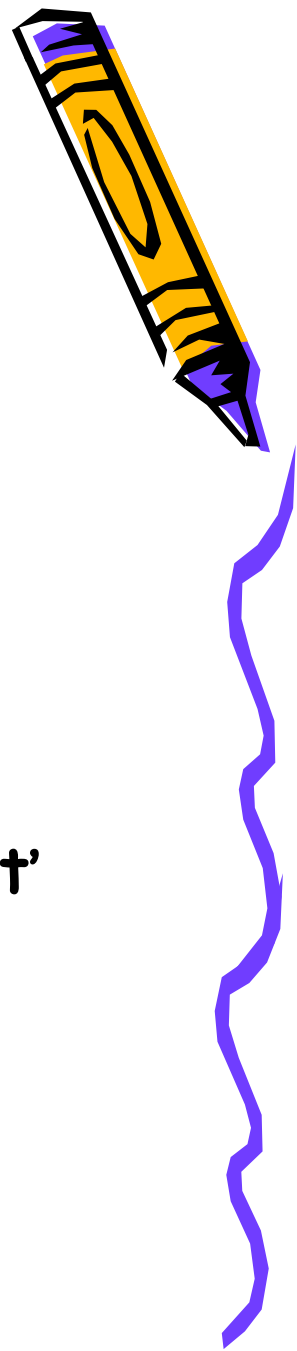
- Wiliam Petty (1623-1687),

Hlavní predstavitelia:

- Adam Smith - zakladateľ politiky hospodárskeho liberalizmu,
- David Ricardo
- Jeana Babtist Say (1767-1832)
- Thomas Robert Malthus

Adam Smith (1723-1790) - Pojednanie o podstate a príčinách bohatstva národov (1776)

- v popredí - priemyselník, ktorý sa zamerlal na výrobu
- manufaktúry \Rightarrow špecializácia a del'ba práce \Rightarrow vyššia produktivita práce
- Tvrdil, že každý jednotlivec sa riadi svojim vlastným prospechom, ale vedie ho len akási neviditeľná ruka, ktorá mu pomáha dosiahnuť cieľ.

- Smith bol prívržencom politiky hospodárskeho liberalizmu.
 - Politika „laissez faire“ bez štátnej intervencie
- Spoločnosť reguluje konkurencia a trh.
- Štát je povinný sa starať len o vonkajšiu ochranu, vnútornú bezpečnosť a verejné služby.
- Zdrojom bohatstva národov je celkové množstvo vynaloženej práce a jej produktivita.

David Ricardo (1772-1823)

- Definoval **rentu**
- Popísal **teóriu komparatívnych (porovnateľných) výhod**:
 - Každá krajina bude vyrábať a vyvážať tie tovary, ktoré môže vyrábať relatívne lacnejšie, a dovážať tie tovary, ktoré relatívne lacno vyrobí iná krajina.
- Definoval **alternatívne náklady** (náklady obetovaných príležitostí)

Thomas Robert MALTHUS (1776-1834)

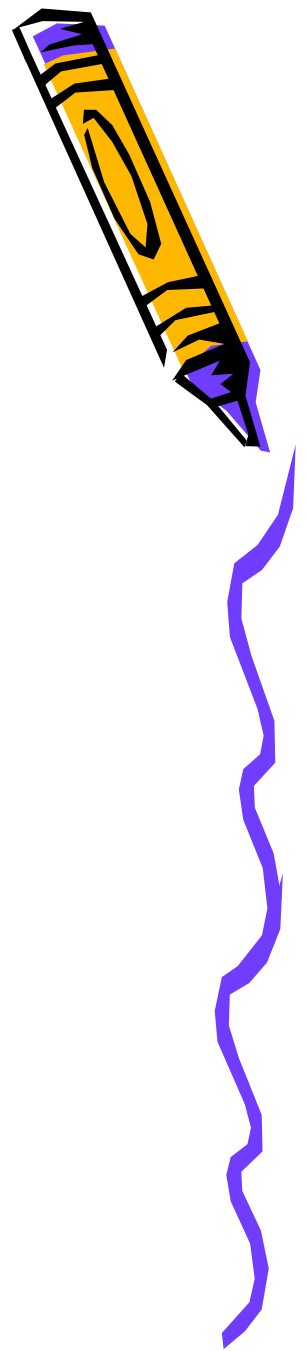
Demografická teória

- Tvrdil, že počet obyvateľstva má tendenciu sa zväčšovať rýchlejšie ako životné prostriedky.
- Počet obyvateľov rastie geometrickým radom, kým životné prostriedky sa zväčšujú len radom aritmetickým.
- Prekážky rýchleho rastu obyvateľstva rozdelil na preventívne a pozitívne. Medzi preventívne prekážky zaradil hlavne mravnú zdržanlivosť ľudí, medzi pozitívne biedu, choroby a vojny.
- Rast obyvateľstva skúmal na príklade Ameriky, kde sa jeho počet zvyšoval veľmi rýchlo, najmä v dôsledku prisťahovalectva. Rast životných prostriedkov zasa skúmal na príklade Francúzska, kde boli v dôsledku nízkej produktivity práce veľmi nízke poľnohospodárske výnosy.
- Na základe týchto skreslených údajov urobil záver, ktorý označil za všeobecný zákon ľudskej spoločnosti.

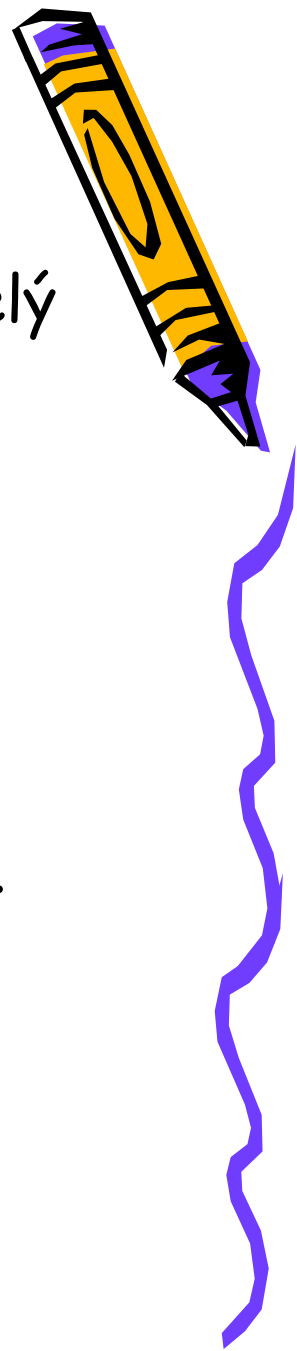
Jeana Babtist Say (1767-1832)

- Definoval ceny výrobných faktorov:
 - Za službu práce sa platí **mzda**.
 - Odmenou za službu kapitálu je **zisk**.
 - Za službu pôdy sa vypláca **renta**.
- Formuloval základný zákon trhovej ekonomiky:
 - Každá ponuka si vytvára vlastný dopyt.

Karl Marx (1818-1883)

- Požadoval revolúciu, ktorá od základu zmení celý spoločenský systém.
- **Kapitál** (I. zv vydaný v r. 1867, II. A III. Zv. Vydaný po jeho smrti v r. 1885 a 1894)
 - bol mohutnou kritikou kapitalizmu.
- Marx vyhlásil, že kapitalizmus bol prekonaný a čoskoro bude nasledovať hospodárska kríza, revolučné hnutie a štátom riadený socializmus.

Teória pracovnej hodnoty :

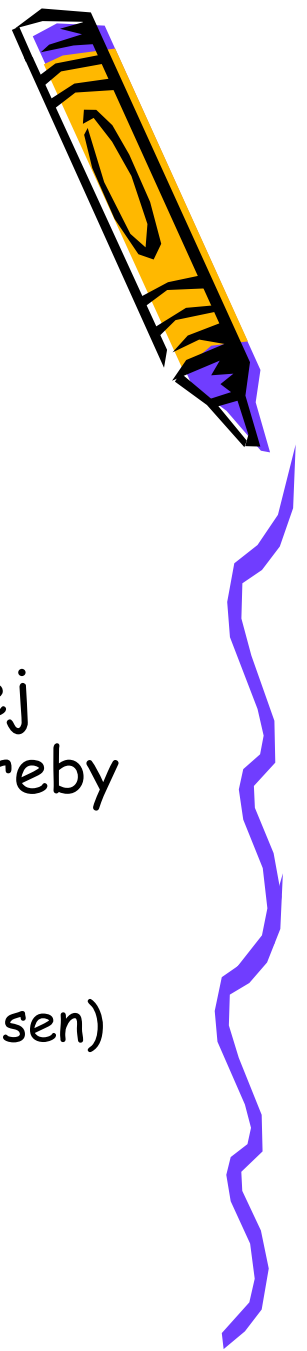
- **Hodnota = $c + v + m$**
 - H - hodnota
 - c = konštantný kapitál (výdavky kapitalistu na materiál a odpisy z fixného kapitálu)
 - v = variabilný kapitál (mzdové výdavky)
 - m = nadhodnota (získaná po odčítaní c a v od hrubého dôchodku kapitalistu)
 - Pracovný čas robotníka sa delí na dve časti: v prvej vytvára hodnotu, za ktorú dostane mzdu. V druhej vytvára nadhodnotu, ktorú si privlastňuje kapitalista = vykorisťovanie.

Neoklasicismus

(Teória hraničnej užitočnosti)

(70-te roky 19.st. - 30-te roky 20.st.)

- Nadväzuje na tézy A. Smitha.
- Racionálne správanie jednotlivcov, domácností firiem.
- Orientovaný na analýzu dopytu, ponuky, trhovej rovnováhy, tvorbu trhových cien, analýzu spotreby a užitočnosti.
- Hraničný (marginálny prístup)
 - Teória hraničnej užitočnosti (Herman Heinrich Gossen)

3 školy neoklasizmu:

- **Rakúska:**
 - Karl Menger: metodológia ekonomickej teórie, analýza peňazí
- **Lausannská:**
 - Leon Walrass: teória všeobecnej ekonomickej rovnováhy
 - Vilfredo Pareto: teória rovnováhy (**Paretovo optimum** - za podmienky existujúcich výrobných zdrojov, rozdelení príjmov a preferencií spotrebiteľov nastáva optimálny stav vtedy, ak nikto nemôže zlepšiť svoju situáciu bez toho, aby sa nezhoršila situácia niekoho iného)

- **Camridgeská:**
 - Alfred Marshall: dielo Zásady ekonómie
 - mechanizmus ponuky a dopytu za použitia kriviek, tvorba čiastkovej ekonomickej rovnováhy, vznik rovnovážnej ceny, hraničná užitočnosť.
 - zaviedol princíp „ceteris paribus“, pojem elasticita dopytu.

Neoliberalizmus

(20-te - 30-te roky 20.st)

- **Nemecko**
 - Akceptovanie štátnych zásahov do trhového hospodárstva za podmienky, že nenarušia jeho fungovanie.

John Maynard Keynes

(1883-1946)

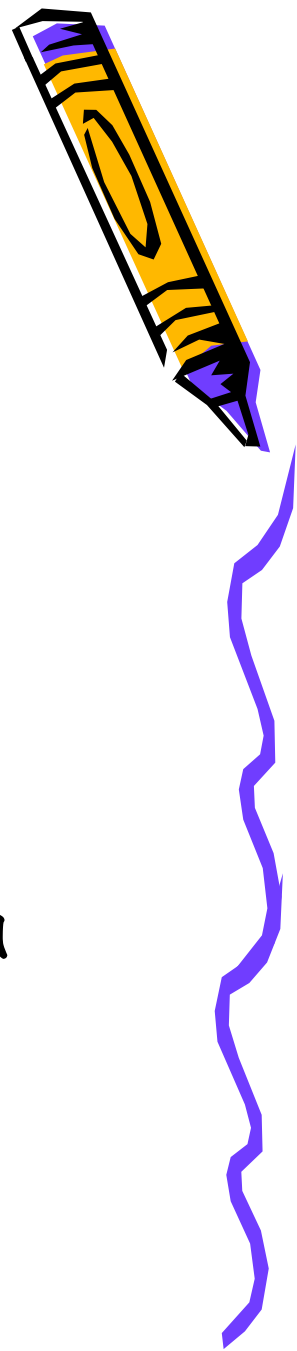
- Všeobecná teória zamestnanosti, úrokov a peňazí (1936)
- Hlavnou príčinou nestability trhového hospodárstva sú investície

Multiplikačný efekt:

- Nedostatočný dopyt po investíciách vedie k multiplikačnému efektu, ktorý vyvolá ešte väčší pokles dôchodkov a súčasne vedie k rastu nezamestnanosti. Celkový objem zamestnanosti závisí od celkového efektívneho dopytu
- štátnymi zásahmi ovplyvňovať investičnú činnosť, aby sa zvýšil dopyt po investíciách \Rightarrow rast výroby a zamestnanosti \Rightarrow rast dôchodkov (mzdy a zisky) \Rightarrow rast spotreby.

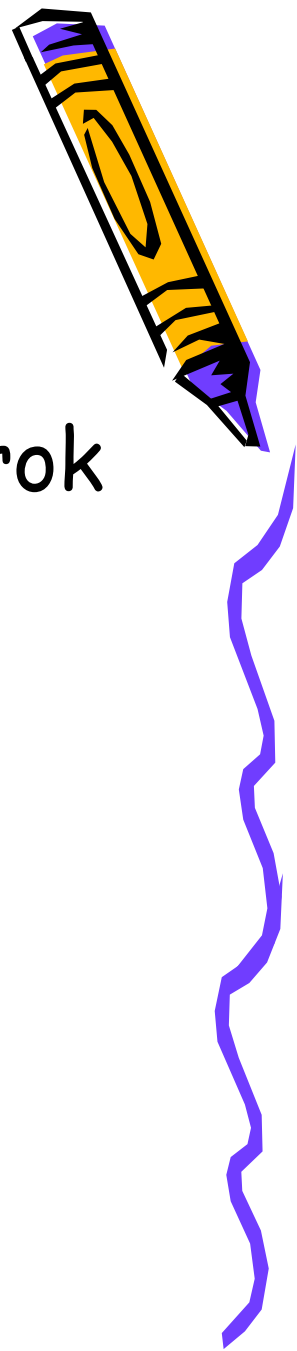
Neokeynesovci (50. - 60. roky 20.st.)

- Cieľ: návrat ku Keynesovej teórii
- Predstavitelia riešili problémy dosahovania makroekonomickej rovnováhy i v podmienkach úplnej zamestnanosti
- Alban W. H. Phillips - Phillipsova krivka - analyzoval vzťah inflácie a nezamestnanosti.

Postkeynesovci (od 60. rokov 20.st.)

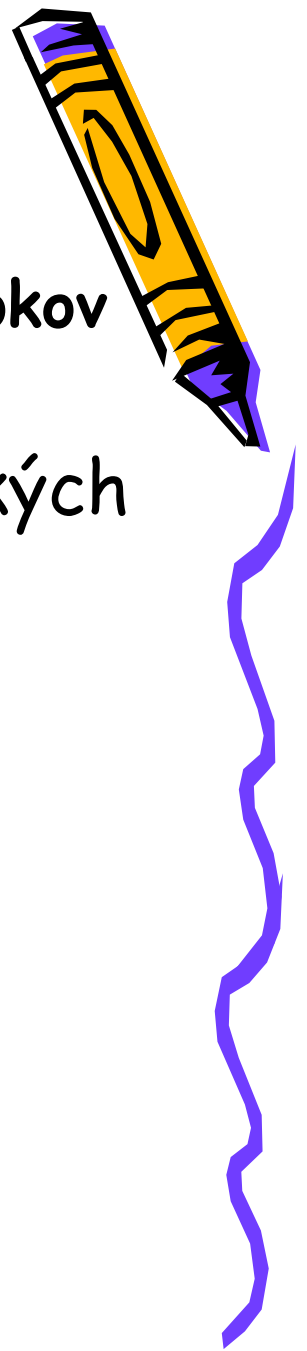
- Predstavitelia tohto ekonomického smeru zdôrazňujú ekonomický pokrok a vývoj.
- Zdôrazňujú, že úlohou štátu je korigovať problémy vznikajúce v ekonomike

Súčasn^é ekonomick^é smery

Neoklasická syntéza (od 50. - 60. rokov 20. st.)

- Podstata: spojenie niektorých teoretických postulátov keynesovskej a neoklasickej ekonómie
- **Paul A. Samuelson**

Neokonzervativizmus

60-te - 70-te roky 20. st.

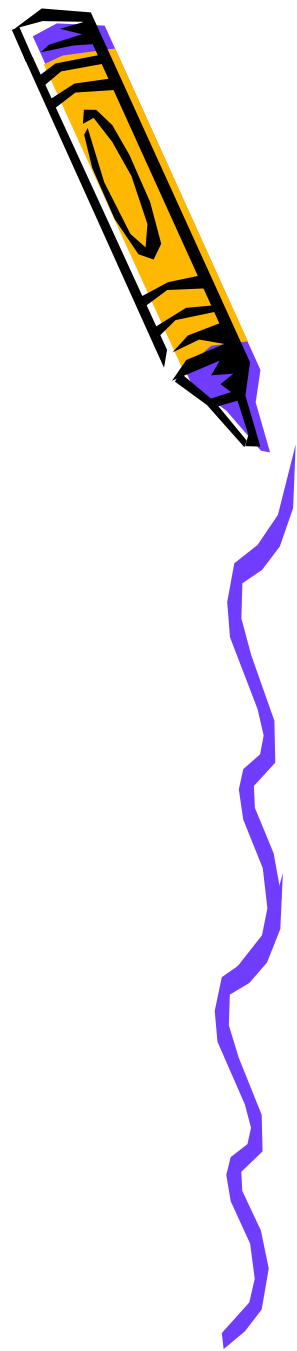
Monetarizmus

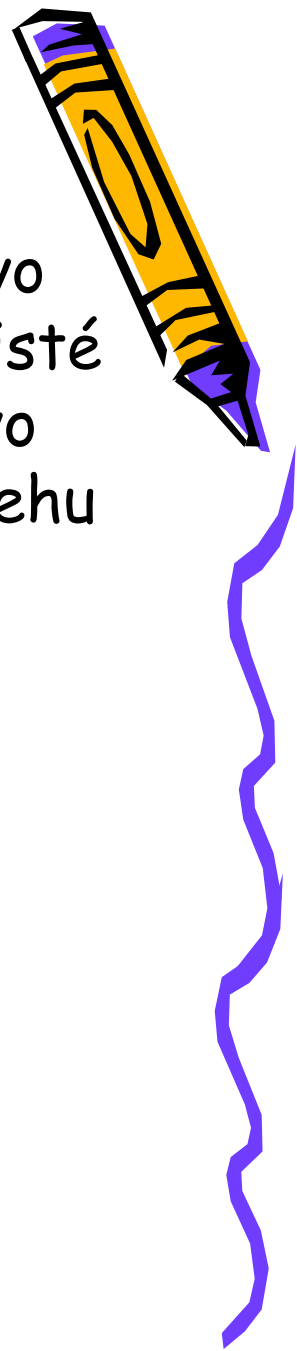
- podstata
 - Kvantitatívna teória peňazí - peniaze a rovnováha na peňažnom trhu - regulácia množstva peňazí v obehú emisnou bankou
- Fisherova rovnica výmeny:

$$M \times V = P \times Q$$

kde

- M - množstvo peňazí v obehú,
- V - rýchlosť obehú peňazí,
- P - priemerná úroveň cien,
- Q - reálny národný produkt.

- Táto rovnica znamená, že ak sa zväčší množstvo peňazí v obehu, ceny sa zvýšia, pretože sa to isté množstvo tovaru sa vymieňa za väčšie množstvo peňazí. Naopak, zníženie množstva peňazí v obehu spôsobuje zníženie cien.
- **Karl Brunner, Allan Meltzer,**
- **Milton FRIEDMAN (1912- 2006)**
 - Hypotéza permanentného dôchodku,
 - Teória spotrebnej funkcie

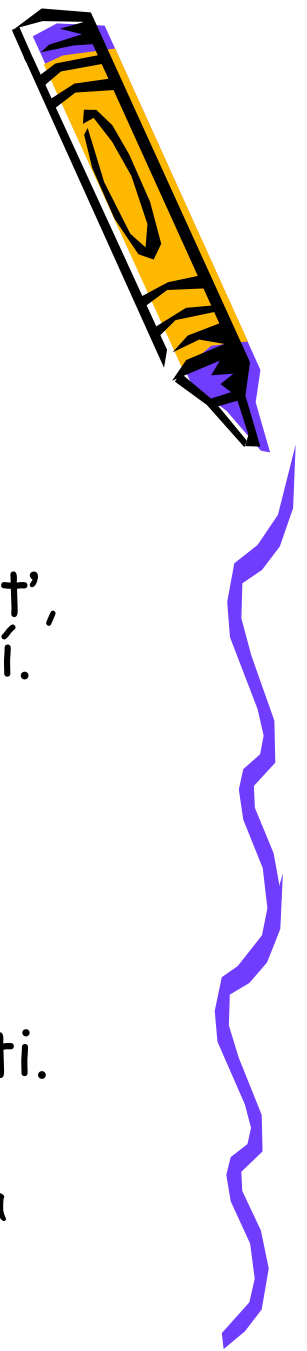

- **Teória racionálnych očakávaní**
(Nová klasická makroekonómia)
- vychádza z niektorých teoretických postulátov predkeynesovskej neoklasickej ekonomickej teórie, pričom sa ale od nej odlišuje jasným makroekonomickým zameraním.
- predpokladá, že podnikatelia a spotrebitelia sa správajú racionálne a cieľavedome pri získavaní a vyhodnocovaní informácií ako aj pri ich používaní.
- Všetky hospodárske subjekty sú racionálne v zmysle, že robia všetko, ako najlepšie môžu. Usilujú sa získať informácie v záujme maximalizácie svojej užitočnosti.
- Zakladateľ: **John Fraser Muth**
- Významný predstaviteľ: **Robert LUKAS**,
- Thomas Sargent, Neil Wallace, Friedrich August von Hayek

Ekonomía strany ponuky

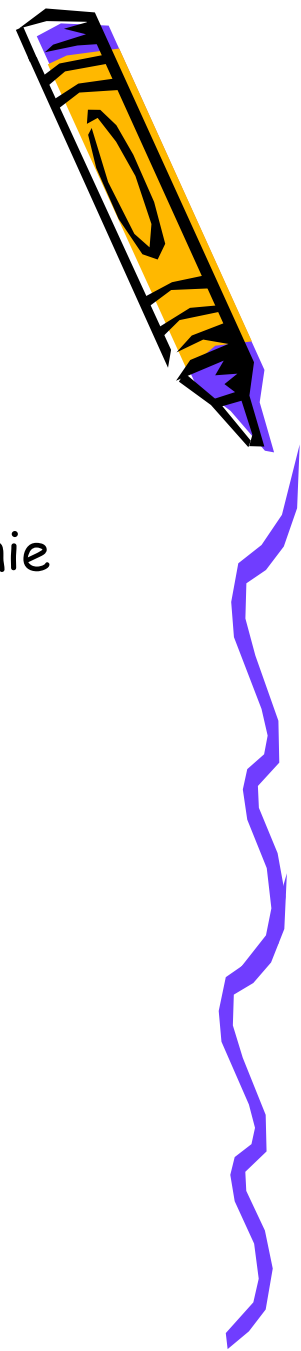
- minimalizácia štátnych zásahov do národného hospodárstva,
- vystupuje proti vysokému zdaneniu dôchodkov
- usiluje sa vyriešiť problém ako vyrábať viac, efektívnejšie a racionálnejšie.
- Riešenie: podporiť iniciatívu, aktivity, tvorivosť, hľadanie nových poznatkov, zavádzanie inovácií.
- Vytvárať podmienky na podporu a stimuláciu podnikavosti a tvorivosti firiem a domácností.
- Daňová reforma a zníženie daní \Rightarrow zvýšenie motivácie k práci, k investovaniu a úsporám \Rightarrow zvýšenie tempa ekonomického rastu, rastu investícií, národného dôchodku a zamestnanosti.
- **Arthur B. LAFFER**

Lafferova krivka - vzťah medzi mierou zdanenia a príjmi z daní do štátneho rozpočtu

Ďalšie súčasné ekonomické smery

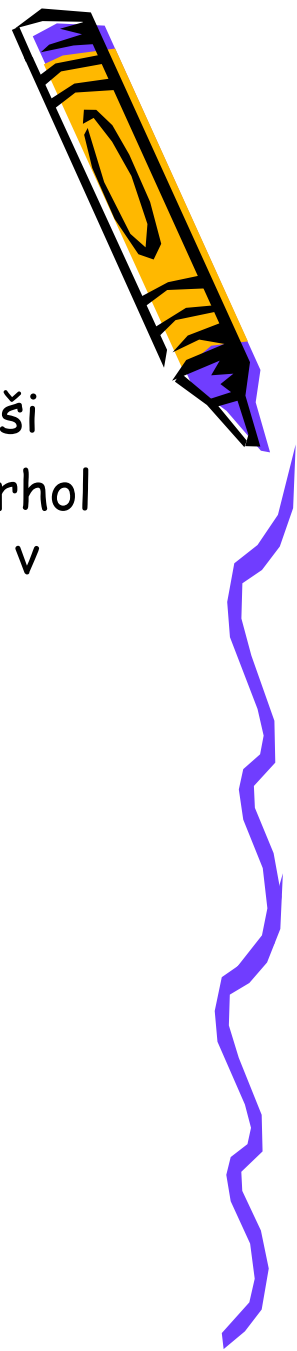
60-te roky 20.st

- **Inštitucionalizmus a neoinštitucionalizmus**
 - Rozvoj mikroekonómie
- **Nová mikroekonómia**
 - Informačné náklady: náklady vynaložené na získavanie informácií potrebných pre rozhodovanie.
- **Nová inštitucionálna ekonómia**
 - Vznik transakčných nákladov na základe transferu vlastníckych práv.
- **Teória verejnej voľby**
 - Analýza procesu volieb, so zameraním pozornosti na politikov, voličov a vládnu byrokráciu.

Ekonomické myslenie na Slovensku

- Slovenské národné obrozenie (koniec 18.st. za vlády Jozefa II.)
 - **Samuel Tešedík** - založil hospodársku školu v Sarvaši
 - **Jozef Ignác Bajza** - vyzdvihoval prácu roľníka, navrhol zrealizovať árendátorský systém na zlepšenie stavu v poľnohospodárstve.
 - **Juraj Fándly** - uplatňovanie najnovších poznatkov v poľnohospodárstve
 - **Gregor Berzeviczy** - napísal prvú knihu politickej ekonómie na Slovensku

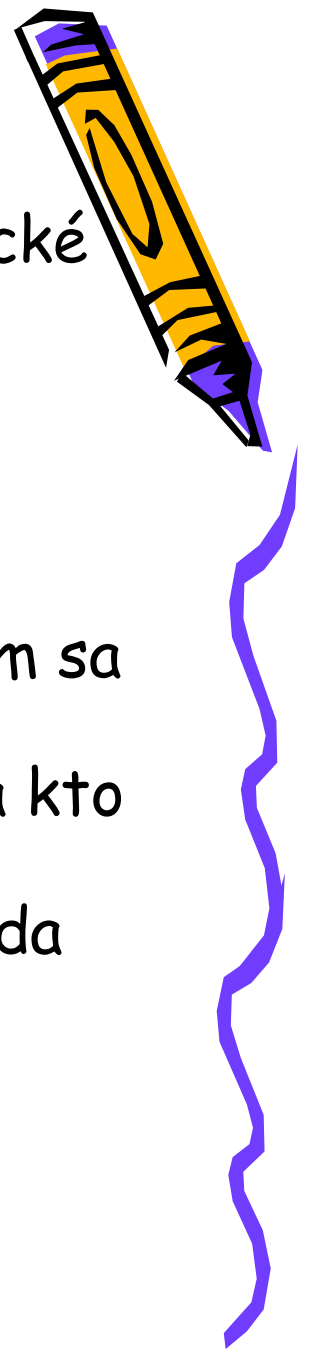

- **1. polovica 19.st.**
 - Štúrovci a ich postoj k hospodársko-politickým a sociálnym otázkam:
 - Zrušenie poddanstva a zlepšenie materiálneho postavenia ľudu.
- **Do r. 1948**
 - Imrich Karvaš - dielo Základy hospodárskej politiky
 - Rudolf Briška - dielo Národné hospodárstvo

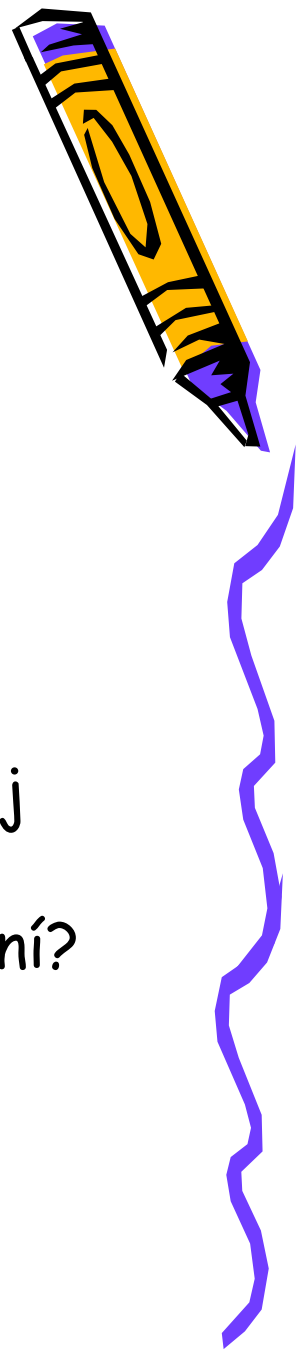

Kontrolné otázky:

1. Kým bolo v staroveku prezentované ekonomické myslenie?
2. Kto bol najvýznamnejším predstaviteľom scholastiky a čím sa zaoberal?
3. Popíšte obdobie merkantilizmu.
4. Ktorá etapa vývoja ekonomického myslenia vznikla ako reakcia na merkantilizmus a v čom sa od neho líšila?
5. Kedy vzniká ekonómia ako samostatná veda a kto boli jej hlavní predstavitelia?
6. Popíšte prínos Adama Smitha a Davida Ricarda pre ekonomickú teóriu.
7. Kedy vzniká utopický socializmus? V ktorom období sa najviac prejavil a kto boli hlavní predstavitelia?

8. Najvýznamnejšie dielo K. Marxa a akú teóriu rozvinul?
9. Popíšte teóriu pracovnej hodnoty.
10. Čo bolo cieľom ekonomickej teórie J.M. Keynesa? (Popíšte multiplikačný efekt)
11. Čím sa zaoberali Neokeynesovci a čím sa zaoberajú Postkeynesovci.
12. Čo je podstatou monetaristickej ekonomickej teórie?
13. Čo je podstatou teórie racionálnych očakávaní?
14. Čo je podstatou ekonómie strany ponuky?

Zdroje:

Lisý, J.: Dejiny ekonomických teórií, IURA EDITION,
Bratislava 2007

Kucharčíková, A., Tokarčíková, E.: Základy ekonomickej teórie
pre informatikov, EDIS, Žilina 2015

